

Garnityr eller fotojournalistikk

En undersøkelse om dybdereportasjen er i et produksjonsskifte fra avis til alternative arenaer

Bacheloroppgave i fotojournalistikk

Høgskolen i Oslo og Akershus

Mars 2017

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning og problemstilling	s.2
<hr/>	
1.1 Begrepsavklaring	s.3
1.2.1 Dybdereportasje/ Dyptgående fotoreportasje	
1.2.2 Alternative arenaer	
1.2.3 Redaksjonelle rammevilkår	
1.2 Metode.....	s.4
2.0 Bransjenedgang – tidligere funn	s.5
<hr/>	
3.0 Kvalitativ analyse – Intervjuer	s.7
<hr/>	
3.1 Redaksjonelle rammevilkår	s.7
3.1.1 Fotografens bruksområde	
3.1.2 Tidens betydning	
3.1.3 Rom for dybdereportasje?	
3.2 Norwegian Journal of Photography	s.11
3.3 Konsekvenser og utvikling	s.13
3.3.1 Journalistikken i fotojournalistikken	
3.3.2 Unntaket som blir regelen ?	
4.0 Konklusjon	s15
<hr/>	
5.0 Litteraturliste	s.17
<hr/>	

1.0 Innledning og problemstilling

Turbulente tider i mediebransjen har de siste årene ført til bemanningskutt og omstillingstiltak som særlig har berørt norske fotoredaksjoner i ulik grad. Avisenes økonomiske og tidsmessige prioriteringer i en nedgangsfase legger press på kvalitetsjournalistikken. Leder i pressefotografenes klubb, Sveinung Uddu Ystad uttalte seg i Klassekampen (2016) om konsekvensene av nedbemanningen;

De som er på topp holder fortsatt et høyt nivå, men det generelle nivået er ikke så bra som før. Vi ser at bildene ikke er like gjennomarbeidet. Det virker som om fotografene blir satt til å gjøre enklere jobber og at de må løpe rundt og ta bilder av kilder til morgendagens avis. Det blir mindre rom for å jobbe med fagets premisser og lete opp de gode historiene.

Samtidig har det vokst frem eksterne støttefond og alternative arenaer i Norge der Norwegian Journal of Photography (NJP) markerer seg som en arena som gir uavhengige fotojournalister mulighet til å gjennomføre større prosjekter.

I denne fordypningsoppgaven undersøker jeg hvor produksjonen av dyptgående fotoreportasjer foregår og hvilke konsekvenser dette har for journalistikken i fotojournalistikken. Ved å vektlegge to hovedtemaer; redaksjonelle rammevilkår og alternative arenaer, undersøker jeg om dybdereportasjen beveger seg ut av mediehusene i takt med de økonomiske innstramningene.

Gjennom intervjuer med fotojournalister som har tilknytning til NJP ønsker jeg å adressere endringen i den norske mediebransjen og hvilken betydning alternative arenaer har for utviklingen. Om det eksisterer en slik skjevhet i dagens bransje er det interessant å se hvilke potensielle ringvirkninger dette har for den fast ansatte samt den etiske forankringen til de ulike redaksjonene som baserer seg i større grad på innkjøp. Følgene av en slik utvikling konkretiserer jeg ved å belyse hva dybdereportasjen representerer i journalistikken.

1.1 Begrepsavklaring

Dybdereportasje/ Dyptgående fotoreportasje

Jeg har valgt å bruke begrepene *dyptgående fotoreportasje* og *dybdereportasje* for å definere omfanget og tidsbruket i produksjon av en dokumentarisk reportasje. Dyptgående fotoreportasje og dybdereportasje er to begreper med samme betydning og omfatter en serie med bilder fra flere naturlige situasjoner tilknyttet et tema der fotografen har vært direkte tilstede over en periode på minst to måneder.

Den avgjørende forskjellen fra det generelle begrepet *reportasje* er det metodiske arbeidet der prosjektet i stor grad er forankret i tid. Begrepene representerer hvordan tiden brukes til å etablere tillit i miljøet der fotografen befinner seg. Dette for å kunne vente ut øyeblikk, fange naturlige hendelser og følelser. I fagboken «Photojournalism and today's news» understreker forfatter Loup Langton at ikke alle historier krever flere dager i felt, men at tid er avgjørende for å skape tillit og for å fange et "ekte" øyeblikk som har historieformidlende egenskaper (Langton, 2009, s.175).

Det generelle reportasjebegrepet er flertydig. Det kan bety flere måneder med forarbeid og tilbringe tid i et miljø og utforske sammenhenger og emosjonelle relasjoner. Det kan også være et resultat av en dags arbeid. Sistnevnte gir ikke muligheten til å fordype seg i situasjonen og det kan i noen tilfeller stilles spørsmål ved en slik reportasjes sannhetsgehalt.

Alternative arenaer

De alternative arenaene omfatter prosjekter eller støttefond/stipender som gir den uavhengige fotojournalisten økonomisk spillerom og/eller oppfølging til å gjennomføre de mer krevende prosjektene over tid. I denne oppgaven er en slik form for støtte for frilansere representert av Norwegian Journal of Photography som er et fortløpende prosjekt for uavhengige dokumentarfotografer i samarbeid med Fritt ord.

Redaksjonelle rammevilkår

Redaksjonelle rammevilkår defineres som de ulike redaksjoners økonomiske og tidsmessige prioriteringer og begrensninger. Det omfatter spesielt prioriteringer i form av hvordan de fast

ansatte fotografene blir brukt i redaksjonen og hvilke muligheter som finnes for å produsere dybdereportasje.

1.2 Metode

Jeg har basert fordypningsoppgaven på kvalitativ metode der jeg har intervjuet tre fotografer som har tilknytning til Norwegian Journal of Photography. Metoden har jeg valgt for kunne innhente informasjon om årsak og konsekvenser og kategorisere informantenes erfaring som fotograf i forholdt il problemstillingen.

For å kaste lys over erfaringer både som frilanser og fast ansatt har informantene ulik bakgrunn. Både redaksjonelt og som frilansere. Intervjuobjektene er Rune Eraker som er uavhengig fotograf, Tomm W. Christiansen som er frilanser for Dagbladet og Linda Engelberth som er tidligere fast ansatt i Klassekampen.

Samtaleintervjuene var semistrukturerte der jeg på forhånd hadde lagt føringer for hvilke tema knyttet til min problemstilling som skulle drøftes. Samtidig var det rom for innspill som kunne bringe relevant data på banen. I «Metodebok for mediefag» refereres det til Grønmo om målsettingen for den kvalitative metoden;

Grønmo(2004:245 f.) mener at målet for kvalitative analyser er å komme frem til en helhetlig forståelse av spesifikke forhold, eller å utvikle teorier og hypoteser om bestemte samfunnsmessige sammenhenger. Han viser hvordan det er vanlig å analysere data etter hvert som de samles inn. (Østbye m.fl. 2013 s.129)

De aktuelle fotografene ble intervjuet med flere dagers mellomrom slik at det var mulighet for å analysere datainnsamlingen underveis og bruke den relevante informasjonen til neste intervju for å kunne utforske problemstillingen. I presentasjonen har jeg valg å skrive ut intervjumaterialet med forløpende analyse sortert i temaer tilknyttet problemstillingen.

Det finnes flere svakheter ved en undersøkelse som i hovedsak baserer seg på tre semistrukturerte intervjuer. Dataen som samles inn må analyseres og fortolkes ut ifra hvilke

I tillegg til de tre semistrukturerte intervjuene har jeg hatt mailkorespondanse med fotosjef i VG Gisle Oddstad og fotojournalist Andrea Gjestvang. Oddstad fikk muligheten til å respondere på direkte utdrag fra intervjuene som var tilknyttet problemstillingen i tillegg til konkrete spørsmål.

Jeg har også lagt ved et kort avsnitt om tidligere arbeid der jeg henviser til statistikk fra fordypningsoppgaven til tidligere fotojournaliststudent Adrian Nielsen der han har tallfestet utviklingen på antall fast ansatte i VG, Bergens Tidende, Aftenposten og Adresseavisen i perioden mellom 2010-2015.

2.0 Bransjenedgang – Tidligere arbeid

Som grunnlag for å undersøke om dybdereportasjen er i et produksjonsskifte fra avis til alternative arenaer henviser jeg til statistiske funn fra Adrian Nielsen sin fordypningsoppgave; «Hvor kommer pengene fra? En undersøkelse av tidligere fotojournalistikkstudenters inntektskilde.» Dette for å rette søkelyset på en mulig sammenheng mellom produksjonen av dybdereportasje og den faktiske nedgangen i bransjen.

Gjennom å kartlegge inntektskilder til et utvalg fotojournalister som tidligere hadde studert ved fotojournalistikkutdanningen på Høgskolen i Oslo og Akershus tok Nielsen for seg mediekrisen i sin fordypningsoppgave i 2015. I oppgaven fremkommer det at over en periode på 15 år fra 2010-2015 hadde VG mistet tre ansatte og satt igjen med 16 operative fotografer. Aftenposten hadde halvert antall operative fotografer fra 22 til 11 ansatte i starten av 2015. Også Bergens Tidende er oppført på statistikken uten særlig endringer, men dette var før utgangen av 2015 da de halverte fotoavdelingen.

I etterkant av Nielsen sin undersøkelse var det en rekke mediehus som måtte kutte stillinger i alle ledd. Bergens Tidende måtte kutte totalt 27 årsverk (Brække, 2016) og Aftenposten fikk den sjokkerende nyheten om å kutte 40 årsverk (Mossin, 2016). I kjølvannet av nedbemanning i Bergens Tidende og Bergensavisen uttalte Sveinung Uddu Ystad seg i Klassekampen om kulturen for å kutte i fotoavdelingene;

Det er en trend at man kutter hardt ned på den visuelle produksjonen. Hva som er årsaken, er vanskelig å si med sikkerhet, men kanskje er det fordi ledelsen mener fotojournalister er spesielt dyre i drift. (Ystad, 2016)

3.0 Kvalitativ analyse - Intervjuer

Jeg har gjennomført tre semistrukturerte intervjuer med fotografer som alle har en tilknytning til Norwegian Journal of Photography. Til tross for deres tilknytning gjennom den alternative arenaen har de ulik bakgrunn. Den spesifikke bakgrunnen til den enkelte fotograf er viktig for å kunne forstå hvilke erfaringer som ligger til grunn for deres synspunkter.

Den fast ansatte

Linda Engelberth både kunstbakgrunn og jobbet som fast ansatt i Klassekampen i flere år. Hun sluttet nylig i sin faste 50%-stilling i Klassekampen for å fokusere på de større prosjektene. Med støttefond fra kunstakademiet og deltidsstilling som gjør det mulig for henne å realisere sine prosjekter både journalistisk og kunstnerisk. Hun deltok i Norwegian Journal of Photography i 2011.

Frilanseren

Tomm W. Christiansen er frilanser for Dagbladet og har vært frilanser hele livet. Han har bakgrunn fra oppdrag i konfliktområder og gjort større reportasjer i krigsherjede land. Christiansen var med i Norwegian Journal of Photography i 2013 og begynte i større grad å jobbe med egne prosjekter i ettertid. Han har ikke hatt noe ønske om fast ansettelse da han oppfatter at de fast ansatte stagnerer på jobb.

Den uavhengige dokumentarfotografen

Rune Eraker har jobbet som uavhengig dokumentarfotograf i over 20 år og har hatt en rekke utstillinger samt fotobokutgivelser. Eraker sitter i styret i Norwegian Journal of Photography og har gjennom hele sin karriere holdt fast ved å arbeide uavhengig samtidig som han har flere publiseringer både internasjonalt og nasjonalt.

3.1 Redaksjonelle rammevilkår

De redaksjonelle rammevilkårene i varierer i ulike redaksjoner, men for å undersøke hvor produksjonen av dybdereportasjen foregår har de ulike fotografenes erfaringer og oppfattelse av vilkår i mediehusene avgjørende i oppgaven.

Fotografens bruksområde

Linda Engelberth har hatt lang fartstid som fast ansatt i Klassekampen. Klassekampen er blant de avisene som ikke har blitt berørt av nedgangen i bransjen i like stor grad som andre mediehus. Engelberth har en oppfatning av at en fast ansettelse er verdifullt og givende. Likevel stiller hun spørsmål ved et skjevt arbeidsforhold mellom journalist og fotograf innad i redaksjonen som påvirker kvaliteten på fotojournalistikken.

Jeg synes at veldig mange fotografer bare blir brukt til å ta portretter eller bilder som journalistene har blitt bestilt og at det ikke er noe rom for fotojournalistikk der fotografen tar initiativ og det synes jeg er kjempesynd. Selvfølgelig er det noen aviser som satser mer på det enn andre, det er helt klart. Men det kunne vært enda mer.

Til tross for at fotografen ofte blir involvert sent i den journalistiske prosessen og på bestilling fra journalisten så opplever Engelberth at redaksjonen fortsatt er velvillig til at fotografene kommer med egne ideer. Samtidig har hun observert at fotohverdagen krever fokus på de korte oppdragene som nyheter og etterlater derfor liten mulighet til å gjennomføre prosjektene i praksis.

Du har som fast ansatt mange dagsoppdrag så det er ikke alltid så lett å gjennomføre krevende prosjekter, men de har en del reportasjer som er bestilt på journalistens vegne. Jeg er opptatt at fotografen er like viktig. Det burde også kunne gå andre veien der fotografen kan bestille journalisten til sitt oppdrag.

Agnethe Weisser skriver i «Bare et bilde» om den journalistiske prosessen basert på skjematisk fremstillinger undersøkt av journalistikkforskere. Der kommer det frem at det visuelle blir plassert i skjemaet på samme sted som skrivearbeidet. Weisser mener at det dermed oppstår et problem fordi gode journalistiske bilder krever at bildet er med fra begynnelsen av prosessen (Weisser 2013 s.14).

Frilansfotograf i Dagbladet, Tomm W. Christiansen, ser utfordringene med et stort fokus på dagsoppdrag for de fast ansatte. Han påpeker at fotografer som startet i Dagbladet som tretti år siden gjør det samme i dag som da de begynte.

Det er ingen progresjon i yrket overheadet. Jobbene varierer fra dag til dag, men i bunn og grunn så står du står på stedet hvil hvis du jobber fast i en redaksjon. Det er helt katastrofe. Det dreper fotojournalistikken fullstendig.

Engelberth og Christiansen adresserer et problem der faremomentet for fotojournalistikken ligger i hvordan avisene tar i bruk fotografene. Dagsoppdrag gir ikke rom for tidkrevende prosjekter og den faste fotografen leverer i større grad tilbehør til den skrevne teksten og ikke et selvstendig journalistisk verk.

Tidens betydning

Engelberth har gjennom hele sin periode som fast ansatt ikke hatt en stilling høyere enn 50%. Hun ønsker ikke å jobbe fulltid på grunn av et stort fokus på egne prosjekter der hun ofte bruker lang tid for å gå i dybden. I arbeid med krevende prosjekter kan hun fordype seg i et prosjekt med en tidsramme på to år, noe hun oppfatter som umulig om en jobber fulltid i en avis. For Engelberth er kvalitetsjournalistikk og tid tilnærmede paralleller.

Jeg tenker at god fotojournalistikk kan også produseres på bestilling fra journalisten. Men det er viktig å ha litt bedre tid enn at du løper inn og ut og har fem minutters tidsrom for å ta et bilde. Og mer tid enn å være et sted bare én dag. Først og fremst er det dette med tiden som skaper kvalitetsfotojournalistikk. Historien blir alltid bedre når du kan følge det litt mer over tid.

I avisen opplevde hun at det fantes muligheter til å produsere reportasjer, men at det ofte var for kort tid til å produsere grundig fotojournalistisk håndtverk. Ingen av hennes mer krevende prosjekter har blitt gjort på direkte oppdrag fra en avis og hun har derfor vært avhengig av stipender fra blant annet Fritt ord for å kunne gjennomføre langvarige prosjekter.

På den tidligere nettsiden til «The Missouri Photo Workshop» presenteres det en liste med deres kjerneprinsipper, blant disse er det spesielt et punkt som er definerende for hvilke betydning tid har i fotojournalistikken;

Photographers' success depends on forming trusting, comfortable relationships with their subjects. It may take several days and many hours a day for the subject of a photo story to forget about the photographer's presence and just get on with their life. (University of Missouri, 2006).

Disse kjerneprinsippene uttrykker en idé om at kvalitet i fotojournalistikken skapes ved at det oppstår et tillitsbånd mellom fotograf og den som blir fotografert. Forankret i tiden de tilbringer sammen utjevnes maktforholdet og det oppstår en relasjon der trygghet står i sentrum. Det fremstår av intervjuene at det er nettopp dette som åpner opp for å kunne dokumentere ekteføyte situasjoner.

Engelberth vektlegger at tiden gir muligheten bygge tillitt, noe som er avgjørende for å kunne få et tilnærmet innblikk i hva som foregår uavhengig av om fotografen er tilstede. Jo Bech Karlsen skriver i fagboken «Reportasjen» følgende om tillitsbåndet; "Reportasjen er avhengig av at en slik tillit opprettholdes mellom reporteren og de menneskene han har med å gjøre." (Karlsen, 2000, s.212).

Christiansen mener også at kvalitetsjournalistikk krever omfattende tidsbruk. Spesielt på bakgrunn av dagens situasjon i mediebransjen samtidig som samfunnet overøses av informasjon.

Informasjonsstrømmen i samfunnet er så enorm og summen av alt som er ubetydelig er så gigantisk så det blir stadig viktigere med god fotojournalistikk. Det blir vanskeligere å nå igjennom for det er så sinnssykt mye der ute. Oppfatningen av troverdigheten står også på spill for øyeblikket. Kanskje er det viktigere enn noen gang å belyse viktige temaer på en måte som gjør at du når igjennom. Med andre ord må du bruke tid. Og tid er dessverre penger og klikk i avisene for øyeblikket, men jeg tror folk der ute ønsker kvalitetsjournalistikk derfor må man prøve å få det til.

At kvalitetsjournalistikk er synonymt med tidsbruk er ikke nødvendigvis en felles oppfattelse i fotojournalistikkmiljøet. De tre fotografene som har blitt intervjuet i denne fordypningsoppgaven har alle fokus på dyptgående fotoreportasjer og setter tidsbruk høyt i deres personlige arbeid. Derfor er det relevant å poengtere utvalget ikke nødvendigvis representerer det generelle fotojournalistmiljøet. Samtidig har deres erfaringer som fotojournalister like mye verdi der deres fokus på å kunne bruke tid gjør dem i stand til å være oppmerksom på hvilke tendenser som oppstår i bransjen. Den dyptgående reportasjen baserer seg nettopp på tid og det fremkommer i intervjuene at det i liten grad er rom for å

gjennomføre tidkrevende reportasjer i avisredaksjonene. Dette kan peke i retning av at dybdereportasjen i større grad produseres utenfor de redaksjonelle rammene.

Rom for dybdereportasjen?

Christiansen har de senere årene valgt å bruke tid på mer tid på egne prosjekter ved siden av jobben. Han har et inntrykk av at det var lettere å kunne komme med en større reportasje-idé og få aksept for det før. Utviklingen som har vært preget av nedbemanning har ført til at det er vanskeligere å få gjennomslag for slike ideer og at de store og dyre reportasjene må gjøres utenfor avisen.

Vi er inne i en periode hvor avisenes ønske om å bruke minst mulig penger på fotojournalistikk er stor. Jeg ser det veldig tydelig i Dagbladet, men unntaket er sannsynligvis VG. Veldig mye av fotojournalistikken foregår utenfor redaksjonelle rammer. Så er terskelen for at de sier ja til noe ekstremt høy. Det handler om budsjett og det er en vanskelig tid nå.

En slik utvikling kan være et resultat av økonomiske innstramminger som har ført til kutt i fotoavdelingen og prioritering av dagsoppdrag. I fagboken «Journalistikk» forklares det at noen også oppfatter at kommersialiseringen i bransjen fører til samlebandjournalistikk (Handgaard m.fl. s. 19, 2013). I takt med et samfunn som overflømmes av informasjon blir de store prosjektene valgt bort til fordel til nyheter og mindre kostbar journalistikk. Samtidig har Dagbladet ifølge Christiansen aldri hatt mer leste saker enn de to dybdereportasjene ”Våttraktmysteriet” og ”Gutten i plastposen”, men avisene tør ikke å prioritere de gode prosjektene som krever tid og penger.

I og med at betalingsviljen blir mindre og man lager ”klikk” så er avisene mer interessert i en rask billig historie framfor å bruke penger på noe man ikke helt vet hvordan blir tatt i mot. Alle prognoser viser at god journalistikk fortsatt står høyest, men det er lettere å se ja til en sak om sexleketøy i Amsterdam. Det er billig, raskt å lage og saken går som en farsott på Facebook, framfor å bruke en halv million på noe de ikke ser sluttresultatet på.

I likhet med Christiansen har uavhengige dokumentarfotograf, Rune Eraker, merket seg en markant endring i avisene de siste tiårene. Spesielt gjennom sin karriere der han alltid har arbeidet uavhengig oppfatter han at det ikke er like lett å få publisert egne prosjekter i avisene.

Det er mye lettere å gjøre friere prosjekter i dag som ikke er bestillingsverk fra en redaksjon. Samtidig tror jeg det er vanskeligere å gjøre slik som jeg gjorde på 90-tallet ved å reise på eget initiativ og dekke en hendelse for så å komme tilbake og få publisert det i en rekke aviser.

Eraker sitt utsagn kan gi et inntrykk av at det ikke er rom for dybdereportasjen i avisene heller ikke når det gjelder som publiseringsplattform. Men at det er vanskelig å selge inn prosjektene sine er ikke nødvendigvis synonymt med at dybdereportasjer ikke kommer på trykk. Derimot vitner det om en utvikling der andelen frilansere i bransjen har økt i takt med nedgangstid og få muligheter for fast ansettelse.

3.2 Norwegian Journal of Photography

Et vesentlig element i undersøkelsen om produksjonen av dybdereportasjen beveger seg ut av mediehusene er hvilken påvirkningskraft de alternative arenaene har i fotojournalistikkmiljøet. Norwegian Journal of Photography ble opprettet i 2010 som en forlengelse av Fritt ord sin satsning på et større prosjekt som baserte seg på uavhengig dokumentarfotografi i 2006. Siden 2011 har et utvalg fotografer arbeidet med individuelle prosjekter gjennom en toårssyklus der sluttresultatet er en felles bokutgivelse. Det overordnede målet å ”reflektere og viderebringe den stigende posisjonen norsk fotografi har internasjonalt, samt å dyrke det fotografiske miljø på hjemmebane” (Norwegian Journal of Photography, 2010).

Rune Eraker er en del av styret i Norwegian Journal of Photography og opplevde selv at dokumentarfotografene på nittitallet falt mellom to stoler der kunstfotografen og pressefotografen allerede hadde etablerte miljøer.

Den største fordelene med Norwegian Journal of Photography har vært at vi har fått et miljø der en forholder seg til hverandre og kan diskutere hverandres bilder. Jeg tror vi har godt av bevisstheten over en sjanger som kan kalles dokumentarfotografi og at vi gjennom bøkene har fått en anerkjennelse for akkurat det.

Eraker konstaterer at NJP handler om å få frem de prosjektene som aldri ville ha kommet på trykk men som er det den enkelte fotograf ønsker å sette søkelyset på. Det er de uavhengige prosjektene som ellers ikke ville få støtte som blir fremhevet i NJP.

Et av disse prosjektene ble gjennomført av Tømm. W. Christiansen som deltok i 2013. Etter mange år som frilanser var han usikker på veien videre og opplevde at ”man blir så sykt lei av å fotografere hvis det ikke er noe mer. Det er nødt til å være noe mer.” Han vektlegger at han er avhengig av at det han arbeider med betyr noe for omgivelsene. Det ble et vendepunkt i hans karriere der han gjennom en prosess bestående av samlinger og tilbakemelding fra mentorer med kompetanse i faget lærte om arbeidsprosessen rundt større prosjekter.

Det at vi har den muligheten er ganske unikt. For min del var det en gjennombrudd litt seint i livet med tanke på hvordan man tenker og jobber med et prosjekt. Det ble en veldig bratt læringskurve å jobbe på den måten, men det ga mersmak. For fotojournalistikken så tror jeg NJP-prosjektet er kjempeviktig, men mest av alt for å lære vekk hvordan man skal jobbe selvstendig med egne prosjekter.

Linda Engelberth mener NJP-satsningen har økt kvaliteten på fotojournalistikken i Norge gjennom å gi uavhengige fotografer en arena til å jobbe med prosjekter over tid. Satsningen økte fokuset på dokumentarfotografi i Norge og er på den måten unik. Hun deltok selv i 2011 og kunne ikke ha gjennomført noen av sine prosjekter uten den videre støtten hun har fått også gjennom andre stipend fra Fritt Ord.

NJP fremhevet dokumentarfotografene i en tid der var det skille mellom pressefotografene som jobbet med reportasje på oppdrag og kunsfotografene som kunne få kunststipend. Ved å skape et rom for dokumentarfotografene som før hadde hatt få støtteordninger ble også søkelyset rettet på tidkrevende prosjekter som arbeidsmetode. Dette kan ha bidratt til at avisene i større grad kunne se til uavhengige dokumentarfotografer som relevante i fotojournalistikken. I årene med nedgang og omstilling kan NJP ha bidratt til å løfte kvaliteten på den delen av fotojournalistikken som stadig ble vanskeligere å gjennomføre for fast ansatte. Samtidig kan slike støtteordninger og arenaer ha skapt grobunn for at flere kunne velge en frilanstilværelse.

3.5 Konsekvenser og utvikling

Intervjuene viser til at dybdereportasjen har status som kvalitetsjournalistikk og kan tolkes i retning av at rammevilkårene generelt i mediehusene er for snevre til å kunne jobbe lenge med de gode historiene. Samtidig betyr framveksten av alternative arenaer som Norwegian Journal of Photography at det er mulig å få gjennomført tidkrevende prosjekter utenfor redaksjonelle rammer. Arenaene dyrker i tillegg et miljø som gjør det mulig for norske fotojournalister å basere seg på en frilanstilværelse parallelt med at mediehusene nedbemanner. Tømm W. Christiansen ser på utviklingen som en utfordring som kan bidra til progresjon i fotojournalistikken i et håp om at det vil kunne fremheve fotojournalistene.

Det som skjer nå med at fotojournalister ikke får fast jobb er kjipt på en måte for muligheten de har som menneske i samfunnet ved å stifte familie og livet utenfor jobben, men det er en gavepakke til fotojournalistikken. Den vil sannsynligvis bli mye bedre. Jeg har en følelse av at på et tidspunkt så tar vi et steg tilbake og bli relevante igjen, men akkurat nå så står avisene og vakler uten å vite hvilket ben de skal stå på så man er inne i en veldig forvirrende periode.

Journalistikken i fotojournalistikken

For å kunne undersøke konsekvensene av at et skifte der dybdereportasjen produseres av frilanserne må en samtidig stille spørsmålet om hvor produksjonen hører hjemme. Ikke minst hvorfor. Både frilansere og fast ansatte har en rolle de må fylle som formidlere av journalistikk uansett arbeidsmetode. Samtidig vil en skjev fordeling der frilanseren står for produksjonen av dybdereportasjen gi frilanseren ansvaret for en stor og viktig del av fotojournalistikken. Spørsmålet om hvor produksjonen av dybdereportasjen foregår blir derfor også et spørsmål om hvor journalistikken i fotojournalistikken foregår.

Linda Engelbert er skeptisk til en utvikling i bransjen der trange kår i fotoredaksjonene fører til større produksjon hos frilansere. Hun ser på det som et faremoment for fotojournalistenes mulighet til å påvirke journalistikken.

Jeg er veldig for at det skal finnes faste stillinger som fotograf i dagspressen. Vi går i helt feil retning når man nedbemanner faste fotografer og lar frilanserne ta over. Faren er at de nedbemanner fotografene og bare bruker frilansere. Da kan ikke fotografene sette krav i like stor grad og de må bøye seg etter avisens krav. Hvis du er fast ansatt så har du mer du skulle ha sagt.

Temaet hun bringer på banen sier noe om synet på at fotojournalistikken hører hjemme i mediehusene. Avisen er en formidler av informasjon og har en nyttefunksjon i samfunnet. ”Medier ivaretar visse funksjoner som er nødvendige og verdifulle i et velfungerende demokrati” (Brurås 2014 s.37). Når fotojournalisten som visuell formidler får mindre handlingsrom og stemme i et avgjørende organ i samfunnet vil også samfunnsoppdraget svekkes. Publikum går glipp av viktige og gode historier formidlet på en plattform som når ut. Pressen representerer informasjonsformidling som skal bidra til å opplyse. Der alternative arenaer og andre plattformer risikerer å drukne i informasjonsflyten har pressen en klar rolle ovenfor publikum.

Kyrre Lien ytrer i sin artikkel «Vi fotografer må selv ta ansvar. Nå gjør vi det enkelt for mediehusene å kutte jobbene våre» på medier24.no at det er problematisk at deler av fotojournalistikken ikke når ut til avisen. “For det er et demokratisk problem når god fotojournalistikk ikke havner i avisene.” (Lien, 2016). Samtidig pirker Lien i ansvarsfraskrivelsen til de fast ansatte fotografene som skylder på nettopp nedbemanning. Han poengterer at blant vinnerbidragene i årets bilde 2015 var 62% produsert av frilansere og retter en rak finger mot de fast ansatte med et krav om å ta grep og vise mediehusene viktigheten av god journalistikk.

Et annet aspekt er enhver avisredaksjons forankring i det etiske verdigrunnlaget som Vær Varsom-plakaten representerer. I «Etikk for journalister» beskrives de presseetiske retningslinjene som medier må forholde seg til som en et fundament som springer ut av en oppfatning av pressens samfunnsrolle (Brurås 2014 s.37). Det er vanskelig å etterprøve en innkjøpt reportasje der frilanseren har en løsere tilknytning til mediehusene og redaksjonelle diskusjoner underveis i prosessen ikke har funnet sted. Det svekker fotojournalistikken når mangfoldet i produksjonen avtar i redaksjonene og det er mindre muligheter for presseetiske vurderinger underveis i reportasjearbeidet.

Unntaket som blir regelen ?

Nedgangen i mediebransjen har påvirket fotoredaksjonene og nåløyet for å kunne gjennomføre de større reportasjene krymper i takt med økonomiske utfordringer i mange avisredaksjoner. Endringene i mediebransjen kan fremstå som overveldende og utelukkende negative for fotojournalisten. I denne fordypningsoppgaven er mye basert på den generelle

nedgangen for å undersøke større sammenhenger. Det er samtidig viktig å understreke at det er stor variasjon i hvilken grad de ulike redaksjonene er berørt og hvilke prioriteringer som har blitt gjort innad i fotoavdelingene. Da jeg kontaktet en av prisvinnerne fra Årets bilde 2015, Andrea Gjestvang, i forbindelse med prosjektet understreket hun denne forskjellen;

Om det finnes rom for mer krevende fotoreportasjer varierer mellom avisene. Det er stor forskjell mellom f.eks VG Helg og A-magasinet. A-magasinet kjøper inn mye frilansstoff. [...] VG Helg har store satsninger, hvor de fast ansatte fotografene til dels kan få ubegrenset med tid for å jobbe med fotoreportasjer.

I intervjuene kom det også frem at VG utpekte seg ved å satse på en sterk fotoredaksjon. I en mailkorespondanse med fotosjefen i VG, Gisle Oddstad, uttrykker han at de som mener noe med fotojournalistikken og som vet hva god bildejournalistikk betyr, satser fremfor å skjære ned.

Vi må bruke de ressursene der vi kan gjøre en forskjell, og droppe å billedlede middelmåtig eller dårlig journalistikk. Dette er ikke en helt enkel øvelse. Men helt nødvendig ettersom det blir færre fotojournalister i alle norske publikasjoner. Gjør vi dette riktig tror jeg at vi vil gjøre leseropplevelsen betydelig bedre på tross av at fotoavdelingene er mindre enn før.

Han viser også til en satsning der de nylig har plukket ut prosjekter til den såkalte «Spaden» som gir fotojournalister muligheten til å gå i dybden på et prosjekt som strekker seg over en lengre periode. Dette viser at det i noen redaksjoner faktisk finnes rom for å gjennomføre dyptgående fotoreportasjer. Selv om VG i dag skiller seg ut med en slik holdning så gir det håp om at utviklingen kan snu der situasjonen i VG ikke lenger er unntaket, men regelen.

6.0 Konklusjon

Det er vanskelig å gi et enstydig svar på spørsmålet om produksjonen av den dyptgående fotoreportasjen beveger seg ut av mediehusene og til alternative arenaer. Den kvalitative undersøkelsen viser at det er en oppfatning om at fast ansatte fotografer i stor grad blir redusert til sine dagsoppdrag der de ikke prioriteres i den journalistiske prosessen. Det kommer også frem at tidsbruk i fotoreportasjer tilnærmet er synonymt med kvalitet, men at det i svært liten grad er mulighet for å bruke lang tid på fotoreportasjer innen de redaksjonelle

rammene generelt i bransjen. Dette kan tolkes i retning av at rammevilkårene i mediebransjen er begrensede for produksjonen av dybdereportasjen. I tillegg har påvirkningskraften til Norwegian Journal of Photography vært betydelig for miljøet der dybdereportasjen står sentralt; de uavhengige dokumentarfotografene. Den enkelte fotograf sine opplevelse av deltagelse i Norwegian Journal of Photography viser til at dybdereportasjen oppfattes

Samtidig representerer VG en satsning på fotojournalistikken som bryter med tanken om at dybdereportasjen beveger seg ut av mediehusene. Til tross for at VG representerer unntaket heller enn regelen så viser det en vilje i bransjen til å skape endring og et fokus. Det jeg derimot kan konkludere med er at i deler av dokumentarfotomiljøet så oppfattes rammevilkårene i mediehusene som for snevre til å kunne produsere dyptgående fotoreportasjer. I samme miljø kan vi se at Norwegian Journal of Photography anses som en viktig plattform der det finnes rom for å produsere dybdereportasjen.

Den direkte konsekvensen av en slik utvikling berører både etiske og demokratiske problemstillinger. Fotojournalistene mister rollen som en bidragsyter i en samfunnsnyttig formidlingsplattform og allmennheten går glipp av viktige historier. Troverdigheten står på spill når avisen kjøper materiale fra frilansere med løs tilhørighet til mediehus og byråer. Det kan også bare være et steg på veien mot et mediasamfunn der fotojournalistene har krevet tilbake sin plass som en relevant del av pressen.

7.0 Litteraturliste

Beck-Karlsen, Jo (2000): Reportasjen. Oslo: Universitetsforlaget.

Brurås, Svein (2014): Etikk for journalister. 5.Utgave. Bergen: Fagbokforlaget.

Handgaard, Brynjulf. Simonsen, Anne Hege. Steensen, Steen (2013). Journalistikk. Oslo: Gyldendal.

Hornmoen, Harald (1999): Vitenskapens vakthunder. Innføring i forskningsjournalistikk. Oslo: Tano Aschehoug

Hågvar, Yngve Benestad (2007): Å forstå avisa. Innføring i praktisk presseanalyse. Bergen: LNU/Fagbokforlaget

Langton, Loup (2009): Photojournalism and today's news. Creating visual reality. West Sussex: Wiley-Blackwell. (15 s.)

Nielsen, Adrian (2015). Fordypningsoppgave: Hvor kommer pengene fra? En undersøkelse av tidligere fotojournalistikkstudenters inntektskilde. Oslo: Høgskolen i Oslo, Bachelor i fotojournalistikk.

Weisser, Agnethe(2013): Bare et bilde. Fotojournalistikk for skrivende journalister. 2.utgave.Oslo: IJ-forlaget/Cappelen Damm AS

Østbye, Helge. Helland, Knut. Knapskog, Karl. Larsen, Leiv Ove. Moe, Hallvar (2013): Metodebok for mediefag. 4. utgave. Bergen: Fagbokforlaget

Elektroniske kilder:

Brække, Jonas. Klassekampen.no (2016) Advarer mot fotokutt. URL:
<http://www.klassekampen.no/article/20160301/ARTICLE/160309998>

Lindhom, Magne. Lindholm.no: Hvordan skrive fordypningsoppgave, URL:
<http://lindholm.no/tips/fordypningsoppgave.html>

Lien, Kyrre. Journalisten.no (2016) Vi fotografer må selv ta ansvar. Nå gjør vid et enkelt for mediene å kutte jobbene våre. URL: <https://www.medier24.no/artikler/vi-fotografer-ma-selv-ta-ansvar-na-gjor-vi-det-enkelt-for-mediehusene-a-kutte-jobbene-vare/361710>

Mossin, Bjørn Åge. Journalisten.no (2016) Advarer mot kraftige kutt i fotojournalistikken. URL: <http://journalisten.no/2016/03/advarer-mot-kraftige-kutt-i-fotojournalistikken>

Mossin, Bjørn Åge. Journalisten.no (2016) Redaktører avviser svik mot fotojournalistikken. URL: <http://journalisten.no/2016/09/redaktorer-avviser-svik-mot-fotojournalistikken>

Mossin, Bjørn Åge. Journalisten.no (2016) Dramatisk nedbemanning i aftenposten. URL: <http://journalisten.no/2016/09/dramatisk-nedbemanning-i-aftenposten>

Njp.no (2010). NJP-manifest URL: <http://www.njp.no/manifest/>

The Missouri Workshop. The MPW Method. URL: <http://mophotoworkshop.org/info/method.shtml>

Andre kilder

26.01.2017 – Andrea Gjestvang [Mail]

14.02.2017 – Tomm W. Christiansen [Muntlig]

20.02.2017 – Rune Eraker [Muntlig]

22.02.2017 – Linda Engelberth [Muntlig]

28.02.2017 - 08.03.2017 – Gisle Oddstad [Mail]